

УДК 385.81

ПЛАНЫ НЯМЕЦКІХ ЗАХОПНІКАЎ ПА ВЫКАРЫСТОЎВАННЮ АКУПРАВАННЫХ ТЭРЫТОРЫЙ

Спірыдовіч М. А.

Навуковы кіраўнік Савік С. А.

Беларускі нацыянальны тэхнічны ўніверсітэт

На захопленай мясцовасці нямецка-фашысцкія захопнікі хацелі ўкараніць новы парадак. Яго ідэалагічнай базай была «расавая тэорыя» нацыстаў, якая сцвярджала перавагу арыйскай расы над усімі іншымі народамі.

Акупацыйная палітыка ў дачыненні да Савецкага Саюза была папярэдне распрацаваная гітлераўцамі. План «Барбароса» (1940) устанавіў стратэгію і тактыку нападу на СССР, генеральны план «Ост» – праграму каланізацыі тэрыторыі, высялення і ліквідацыі народаў Усходняй Еўропы, «Інструкцыя аб асобных абласцях» да дырэктывы № 21 плана «Барбароса» – дэцэнтралізацыю і расчлянненне тэрыторыі СССР, «Дырэктывы па кіраванні эканомікай у акупаваных усходніх абласцях» – найбольш дзейсныя спосабы эканамічнага прыгнету.

Найбольш поўнае адлюстраванне злачынных задумы нацысцкага кіраўніцтва знайшлі ў Генеральным плане «Ост». Планавалася, што ад агульнай колькасці беларусаў у пастаянных месцах пражывання павінна было застацца не больш за 25 %. Яны падлягалі анямечванню і выкарыстанню на нізка кваліфікаваных працах. Астатнюю частку беларускага насельніцтва планавалася часткова вынішчыць, часткова перасяліць за сотні кіламетраў.

Беларусь была падзелена на некалькі частак. Тэрыторыя Віцебскай, Магілёўскай, Гомельскай і ўсходніх раенаў Мінскай абласцей была ўключана ў зону арміі «Цэнтр», дзе ўсе без выключэння кіраўніцкія функцыі выконвала ваеннае кіраўніцтва.

Паўднёвыя раены Брэсцкай, Пінскай, Палескай і Гомельскай абласцей увайшлі ў склад рэйхкамісарыяту «Украіна». У Генеральным акрузе Валынь-Падоле з агульнай тэрыторыяй 20 200 кв. км пражывала 750 тыс. чалавек, генеральным акрузе Жытомір з тэрыторыяй 22 600 кв. км пражывала 550 тыс. чалавек [1, с. 9].

Паўночна-заходнія раены Брэсцкай і Беластоцкай абласцей з гарадамі Гродна і Ваўкавыск далучаны да Усходняй Прусіі. Паўночна-заходнія раены Вілейскай вобласці далучыліся да генеральнага акрузе Літвы.

Баранавіцкая вобласць, некалькі частак Мінскай і Вілейскай, паўночныя раены Брэсцкай, Пінскай і Палескай абласцей склалі генеральны акруга «Беларутенія». Ён быў уключаны ў склад рэйхкамісарыята «Остланд» з рэзідэнцыяй у Рызе і падзелена на 10 акругаў [1, с. 10].

Кіраўніком вышэйшага органа ўлады-Генеральнага камісарыята Беларусь быў пастаўлены гаўляйтэр Вільгельм Кубэ. У валасцях прызначаліся валасныя старшыны, а ў весках – старасты. Работу раенных, валасных упраў і стараст весак накіроўвалі і кантралявалі – камісары, каменданты і зондерфюреры [2, с. 113].

Нароўні з грамадзянскімі акупацыйнымі ўладамі дзейнічаў велізарны ваенна-паліцэйскі апарат. Усе акупацыйныя войскі на тэрыторыі Генеральнай акругі Беларусі падпарадкоўваліся непасрэдна камандуючаму войскамі вермахта.

Германскім міністэрствам па справах акупаваных тэрыторый быў выдадзены загад, які дазваляў вяртаць былым уладальнікам канфіскаваную маемасць. Адпрэчваючы практыку бальшавікоў, гітлераўцы дазволілі дробны прыватны бізнэс, прыватную практыку медыцынскім і некаторым іншым работнікам. Дапускалася прыватнае валоданне саматужнымі прадпрыемствамі, майстэрнямі, крамамі. Пры гэтым было неабходна набываць патэнты, гэтыя асобы абавязаныя былі заяўляць аб даходах, абкладаліся падаткамі. Аднак ўласнасць, нерухомасць, зямля, льготы абяцаліся ў першую чаргу тым, хто падтрымае «новы парадак». У 1942–1943 гг. прымаюцца меры па стварэнню прафашысцкіх прафсаюзаў.

Адна з праяў аграрнай палітыкі акупацыйнай адміністрацыі ў Беларусі выяўлялася ва ўказаннях аб неабходнасці замены калгасаў на «агульныя гаспадаркі». 15 жніўня Усходняе міністэрства прымае рашэнне аб пераводзе ўсіх саўгасаў у «двары», пры гэтым адмяняе абмежаванні па колькасці хатняй жывелы, дазваляе павялічваць плошчу сядзіб да 1 га асновай рэформы станавіліся зямельныя таварыствы і вытворчыя кааператывы.

Рабочыя з Беларусі разглядалася ў якасці экспартнага тавару немцамі яшчэ да пачатку вайны. Германскае міністэрства працы, ваенна-эканамічныя міністэрства ў плане заяўлялі аб важнасці выкарыстання савецкай рабочай сілы. Агульны лік вывезенага грамадзянскага насельніцтва ў Нямеччыну складае 386 082 чалавекі, з якіх з тэрыторыі гаспадарчай інспекцыі «Цэнтр» – 180 тыс., з генеральных акруг Валынь–Падолію – 50 тыс., Жытомір – 20 тыс., Беласток – 20 тыс., з генеральнай акругі Беларусь – 116 082 чалавек [1, с. 14].

Важнае значэнне гітлераўцы надавалі друкаванай прапагандзе. З красавіка 1942 г, у Беларусі стала выдавацца «Minsker Zeitung».

Акупацыйнай адміністрацыяй быў дадзены дазвол і выдзелены сродкі на выданне калабарацыянісцкай прэсы.

10 верасня 1941 г. быў апублікаваны зварот Кубэ да насельніцтва Генеральнай акругі «Беларутенія», у якім выкладаліся часовыя інструкцыі, якія тычацца адукацыі. Габрэйскія дзеці навучання не падлягалі. Для ўсіх астатніх ва ўзросце з 7 да 14 гадоў (для юнакоў 14–20 гадоў і дзяўчат 17–20 гадоў уводзілася працоўная павіннасць) вызначалася абавязковае школьнае навучанне [2, с. 49].

Галоўным сродкам насаджэння і падтрымання «новага парадку» быў масавы тэрор, які ажыццяўлялі войскі СС, штурмавыя атрады, паліцыя бяспекі, служба бяспекі, таемная палявая паліцыя ГФП і ахоўная паліцыя.

За час акупацыі немцы правялі ў Беларусі больш за 140 карных аперацый. 22.03.1943 г. паліцыянтны спалілі жывымі 149 жыхароў у Хатыні. Доля Хатыні, спаленай разам з усімі жыхарамі, спасцігла 630 беларускіх весак. Каля 4 800 населеных пунктаў Беларусі былі знішчаны. Велізарная колькасць жыхароў Беларусі – як грамадзянскіх асоб, так і вайскоўцаў – зведала жахі лагераў смерці. Толькі ў самой Беларусі такіх лагераў, іх філіялаў і аддзяленняў функцыянавала больш за 260.

У захопленых гарадах і населеных пунктах Беларусі германскія ваенныя ўлады ў першыя дні акупацыі выдавалі загады, якія абавязвалі ўрэжы рэгістравацца па месцы жыхарства, насіць усім асобам габрэйскай нацыянальнасці, якія дасягнулі дзесяцігадовага ўзросту, адметныя знакі-белыя павязкі з зоркай Давіда або жоўтыя нашыўкі, загады, якія адмянялі права свабоднага перамяшчэння габрэяў, якія ўводзілі абавязковыя прымусовыя работы для габрэяў любога полу ва ўзросце ад 14 да 60 гадоў.

Умовы, у якіх былі вымушаныя жыць і працаваць вязні, падобныя па змесце з унутраным рэжымам канцэнтрацыйных лагераў. Але

канцэнтрацыя і ізаляцыя габрэяў адбывалася ў спецыяльна адведзеных гарадскіх кварталах, дзе раней пражывала вялікая частка габрэйскага насельніцтва.

Генеральны план «Ост» прадугледжваў поўнае знішчэнне «камуністычнай інтэлігенцыі». У пачатку ліпеня 1941 г. усім мужчынам Мінска ва ўзросце ад 18 да 45 гадоў акупантамі было загадана з'явіцца на рэгістрацыю. Тых, хто прыйшоў, сагналі ў лагер у раене вескі Дразды. Падчас праверкі кантынгенту лагера выяўленыя кіруючыя савецкія і партыйныя работнікі былі знішчаныя.

У цісках ворага гінулі творчыя работнікі, майстры слова, пэндзля і разца, навукоўцы, выкладчыкі. Беларусы бачылі і адчувалі на сабе ўсю жорсткасць акупацыйнага рэжыму, яго антынародны, антыбеларускі характар.

Літаратура

1. Мейер-Хетлинг Конрад Генеральный план «Ост» / Мейер-Хетлинг Конрад. – Берлин-Далем, 1942. – 18 с.

2. Аблова, Р. Т. Это было в Белоруссии: Из истории борьбы молодежи в партиз. отрядах и подполье / Р. Т. Аблова. – М. : Мол. гвардия, 1957. – 192 с.